

Via diergezondheidsmanagement naar minimalisering van antibioticagebruik

Weetjes en praktische tips voor de biologische varkenshouder

Gebruik van de waaier

In deze waaier staan weetjes en praktische tips om uw diergezondheidsmanagement op uw biologische varkensbedrijf te versterken en daarmee het gebruik van antibiotica te minimaliseren. De weetjes en tips zijn o.a. gebaseerd op de ervaringen die biologische varkenshouders hebben opgedaan in een onderzoek naar minimaliseren van antibioticagebruik.

Voor versterking van uw (diergezondheids-)management is het belangrijk om een plan van aanpak op te stellen en regelmatig te evalueren en bij te stellen **samen met uw dierenarts en voervoorzichter**. U kunt er natuurlijk ook nog andere bedrijfsadviseurs bij betrekken. Varkenshouder, dierenarts en voervoorzichter beschouwen wij in deze waaier als het **managementteam** van uw bedrijf (MT). Maak goed gebruik van uw managementteam: als bedrijf zult u daar wel bij varen!

Roep er ook eens een **externe coach** bij: deze kan het MT op scherp zetten!

Antibiotica heeft veel bijwerkingen waar u zich mogelijk niet van bewust bent. De bekendste bijwerking is diarree als gevolg van verschuivingen in de bacterieflora van de darm.

De cockpit

Zit u onder het ketengemiddelde met antibioticagebruik?

Vraag uw ketenbegeleider naar de gemiddelde dierdag-dosering per jaar (dddj) in de keten voor zeugen met biggen en/of vleesvarkens. Zit de wijzer (uw dddj) in het groene vlak, dan valt u binnen het ketengemiddelde. Zit u met uw antibioticagebruik in het gele vlak, dan is er in elk geval noodzaak voor verbetering.

Stel uzelf de volgende vragen:

- Hoe dien ik antibiotica toe: 'oraal' of via injectie (*parenteraal*)?
- Behandel ik wel eens een heel *koppel* met antibiotica via voer of drinkwater?
- Dien ik wel eens 2de of 3de keuze antibiotica toe?

Geef geen antibiotica via voer of drinkwater

- De darmflora wordt ernstig verstoord
- 30-90% van het antibioticum wordt direct via de mest uitgescheiden, en komt zo in het milieu terecht

Behandel niet hele koppels met antibiotica

- U behandelt dan ook gezonde dieren
- Risico op onderdosering van zieke dieren. Gevolg is o.a. resistentievorming
- Groei van resistente bacteriën in het drinkwater-systeem

Indien nodig dan individuele behandeling met antibiotica

- Gebruik alleen 1ste keus antibiotica (zie uw behandelplan)
- Let op bijwerkingen van antibiotica (lees de bijsluiter maar eens)
- Let op verstoring van de groepsdynamiek, bij afzonderen van een enkel dier
- Zorg voor juiste toediening met schone naalden en lees goed de bewaarcondities van het antibioticum (koelkast/kamertemperatuur)

Maak een duidelijk plan van aanpak

Een plan van aanpak bevat de volgende onderdelen:

- 1 **Missie, visie en streefdoelen** van u als ondernemer
- 2 Een gedegen **knelpuntenanalyse**
- 3 **Prioritering** van de knelpunten
- 4 **Oplossingsrichtingen** met tijdschema en wie waar voor verantwoordelijk is
- 5 **Terugkoppeling van het effect** van de oplossingsrichtingen

Een goede **missie en visie** liggen aan de basis van een gezonde bedrijfsvoering. Uw missie zou moeten verwoorden waarom het bedrijf bestaat (wie zijn wij, wat doen wij, wie zijn onze klanten, aan welke behoefte voldoen we, wat zijn onze intenties, normen en waarden). In uw visie geeft u aan hoe u het bedrijf wilt ontwikkelen in de toekomst (wat verwachten we de komende 3-5 jaar, waar willen we staan, wat willen we bereiken en hoe).

Een goed geformuleerde **missie en visie** is:

- kort, concreet en simpel geformuleerd
- voor iedereen binnen het bedrijf begrijpelijk en helder
- positief geformuleerd en is aansprekend
- realistisch en herkenbaar voor iedereen
- haalbaar

Formuleer dan uw concrete **streefdoelen** voor het komende jaar: streefdoelen voor diergezondheid, kwaliteit, antibioticagebruik, productieresultaten, inzet van arbeid en dergelijke. Maak uw streefdoelen SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden).

Knelpuntenanalyse

Breng via een knelpuntenanalyse de belangrijke risico-factoren in uw bedrijfsopzet en bedrijfsvoering aan het licht.

Een goede knelpuntenanalyse doet u als volgt:

- maak de knelpuntenanalyse **GEZAMENLIJK** met uw **MT** (alle adviseurs gezamenlijk)
- werk aan de hand van een format, zo wordt niets vergeten
- zorg dat u alle benodigde informatie voorhanden heeft, een goede voorbereiding is essentieel
- plan minimaal één dagdeel in om alle knelpunten in kaart te brengen
- maak foto's van kritieke punten in de bedrijfsvoering/ bedrijfssituatie

Het maken van een knelpuntenanalyse bestaat uit 5 stappen:

- Stap 1** Bespreek onderstaande thema's en identificeer bij elk thema de belangrijkste knelpunten.
- (Dier-)management
 - Hygiëne/ziektedruk
 - Opbouw weerstand jonge dier
 - Voeding/drinkwater
 - Huisvesting/klimaat
 - Gezondheid/medicijngebruik (o.a. antibiotica)
 - Technische resultaten
- Stap 2** Laat een van de MT leden de belangrijkste knelpunten per diercategorie noteren en voorzie elk knelpunt van een ranking 1 t/m 5, waarbij 1 (matig) en 5 (zeer ernstig) is.
- Stap 3** Bespreek het antibioticagebruik van de laatste en voorlaatste periode. Bespreek de dierdagdosering, de gebruikte middelen en de indicaties voor gebruik.
- Stap 4** Bespreek de slachtlijngegevens van de laatste en voorlaatste periode.
- Stap 5** Maak een fotorapportage van opvallende (gewenste en ongewenste zaken) tijdens de rondgang over het bedrijf.

Knelpuntenanalyse

Stap 1 en 2

Analyseer voor elk thema de knelpunten en geef een ranking

1.	Format: Thema...		
	Bespreekpunt	Bevindingen:	Knelpunt (belangrijk 1 t/m 5)
a

Doorloop ten minste deze bespreekpunten per thema:

1 Diermanagement+stress	2 Voeding + drinkwater	3 Huisvesting+klimaat
a Werkwijze in de kraamstal	a Rantsoen	a Klimaatsysteem
b Ingrepen	b Voerovergangen	b Klimaatinstellingen
c Mens-dier interacties	c Drinkwaterkwaliteit en drinkwatermedicatie,	c Hokuitvoeringen
d Mengen	d Aantal vreet- en drinkplaatsen	d Vloeruitvoeringen
e Restbiggen		e Dierdichtheid
f Afleidingsmateriaal		f Aantal dieren per groep
g Risicofactoren staartbijten		

4 Hygiëne+ziektedruk	5 Gezondheid en medicijngebruik	6 Technische gegevens
a Omkleedsluis	a Weerstandopbouw jonge dier	a Uitval
b Schone/vuile weg	b Belangrijkste gezondheidsproblemen per leeftijdscategorie	b Gespeende biggen/ zeug/jaar
c Quarantainestal	c Uitval en oorzaken	c Groei, VC
d Ziekenboeg	d Vaccinatieplan, gezondheidsplan, behandelplan	
e Bezoekersprotocol	e Preventieve maatregelen	
f Gebruik materialen	f Euthanasiebeleid	
g Ongediertebestrijding	g Gebruikte antibiotica, momenten van antibioticagebruik, toedieningswijze	
	h Gebruik van alternatieven	

Knelpuntenanalyse

Stap 3 Analyseer uw antibioticumgebruik

Antibioticagebruik per diercategorie (zeugen+ biggen; vleesvarkens)

[vraag uw dierenarts om een specificatie/uitdraai]

	1 jaar terug		Laatste 6 maanden	
Antibiotica	Indicatie gebruik	dddj	Indicatie gebruik	dddj
Tetracyclines				
Penicillines				
Trimethoprim				
.....				
	Indicatie gebruik	%	Indicatie gebruik	%
% orale toediening				
% 2e keus antibiotica				
% 3e keus antibiotica				

Wat zijn voor u de belangrijkste gezondheidsproblemen?

Belangrijkste gezondheidsknelpunten bij de verschillende diercategorieën

Zeugen	
Zuigende biggen	
Gespeende biggen	
Vleesvarkens	

Knelpuntenanalyse

Stap 4 Bespreek uw slachtlijngegevens

van ... t/m				
Overzicht karkasafwijkingen (%)				
Goedgekeurd	Pleuritis	Ontstoken huid	Ontstoken poot	
Overzicht orgaanafwijkingen slachtlijn (%)				
Goedgekeurd	Lever aangetast	Lever afgekeurd	Long afgekeurd	% Gezondheid, geen K&O afwijkingen
Vleeskwaliteit				
	% vlees	% AA	% A	% BC
Beren				
Borgen				
Gelten				

Stel als MT samen een helder plan van aanpak op!

Ranking	Knelpunt	Aanpak			Door wie	Wanneer
		Mens	Dier	Techniek		
1						
2						

De hierna volgende informatie over arbeidsorganisatie kan u helpen om prioriteiten in verbetermaatregelen te stellen en tot heldere afspraken in de tijd te komen!

Algemene en specifieke tips over verbetermaatregelen vindt u in de tabbladen daarna.

Naast de dagelijkse werkzaamheden zijn er werkzaamheden die periodiek terugkomen. Tussentijds ontstaan vaak ad hoc activiteiten of activiteiten op de langere termijn die een planning vereisen.

Om rust te creëren en geen activiteiten te vergeten is het organiseren van arbeid noodzakelijk.

De crux zit 'm niet in je agenda tot prioriteit te maken, maar je prioriteiten een plaats in je agenda te geven.

Om de arbeid goed te organiseren is een stappenplan nodig:

Stap A: Prioriteiten stellen

Stap B: Uitvoeringsmogelijkheden verkennen

Stap C: Planningscyclus opstellen

Stap D: Taken bepalen

Stap E: Activiteiten op een tijdbalk plaatsen

Per stap wordt de aanpak die u kunt volgen beschreven.

Stap A Prioriteiten stellen

Activiteiten in een kwadrant plaatsen

Geef voorrang aan 'belangrijke' zaken boven 'urgente' zaken! Kwadrant 2 (Belangrijk maar Niet Urgent) is planning op de langere termijn.

Coachcard: Prioriteiten stellen

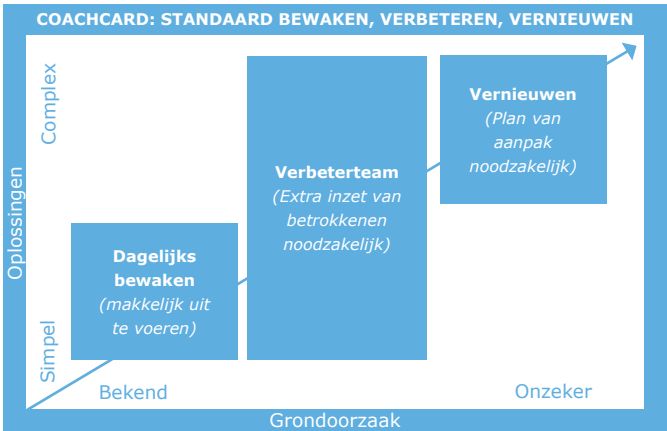
Aanpak

- 1 Schrijf alle activiteiten op (vaste en gewenste) van alle werknemers.
- 2 Wat is opvallend bij elk van de werknemers?
- 3 Bepaal van elke activiteit de urgentie en belangrijkheid (score 1-5 op post it).
- 4 Gebruik een whiteboard of groot vel papier en teken daarop de 4 kwadranten.
- 5 Iedere werknemer plaatst de activiteiten in het juiste kwadrant.

Stap B Uitvoeringsmogelijkheden

Reflectiestap tussendoor

Zijn de geprioriteerde activiteiten 'bekend of simpel', neem ze dan op in de dagelijkse planning. Zijn de activiteiten 'complex (veel denkwerk, arbeid of financiering)' maak dan een plan van aanpak.

Aanpak

Gropeer de activiteiten uit stap 1 in drie niveaus:

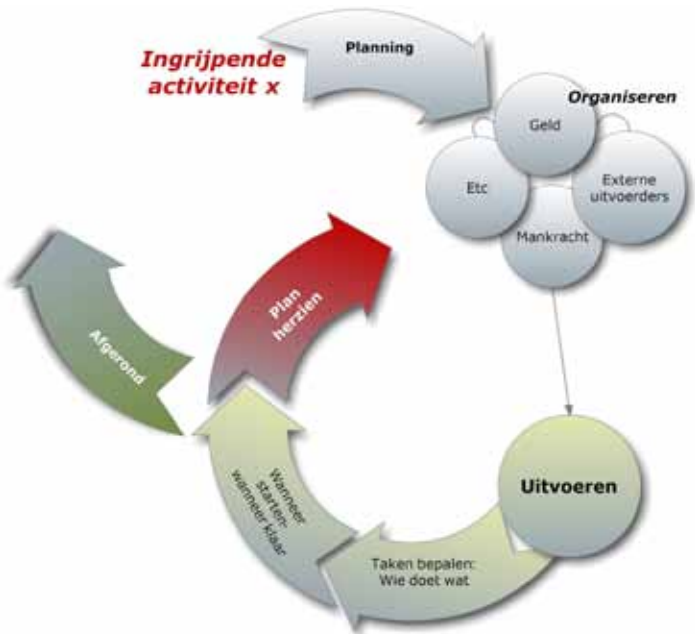
- 1 Niveau 1 (Bewaken): in te passen in de dagelijkse bedrijfsvoering.
- 2 Niveau 2 (Verbeteren): plannen op de agenda in de tijd.
- 3 Niveau 3 (Vernieuwen): voor dit actiepoint is eerst een plan van aanpak nodig.

Stap C Maak een planning

Ter voorbereiding op ingrijpende acties (niveau 2 en niveau 3) moet er een planning komen. Maak deze planning samen met uw MT.

Aanpak

- 1 Wat is er nodig voor ingrijpende activiteiten (mankracht, geld, externe uitvoerders en dergelijke)
- 2 Maak een gedetailleerd plan en bepaal de taken
> Hoe voer je de gekozen werkwijze uit?
- 3 Evalueer het plan > Ga het plan echt uitvoeren!

Stap D Taken bepalen

Een andere manier om prioriteiten en taken te bepalen is bij iedere actie, verzoek of taak die op je afkomt de volgende vraag 5 keer te stellen! Steeds met de klemtoon op het volgende woord!

1 **MOET** ik dit nu doen?

2 Moet **IK** dit nu doen?

3 Moet ik **DIT** nu doen?

4 Moet ik dit **NU** doen?

5 Moet ik dit nu **DOEN**?

Toelichting op de vraag: Moet ik dit nu doen!

1 **MOET** = hiermee bepaal je de urgentie van de taak. Is het echt nodig dat het gedaan wordt?

2 **IK** = Ben jij de beste persoon om de taak uit te voeren? Kan iemand anders het beter doen (delegeren)?

3 **DIT** = Misschien is er een andere oplossing mogelijk, misschien zelfs effectiever?

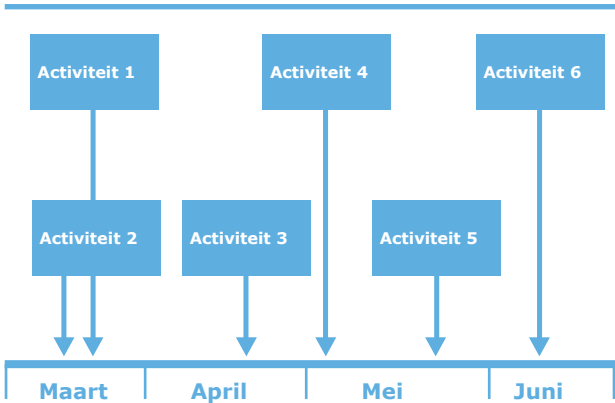
4 **NU** = Welke prioriteit heeft de taak dat je het nu moet doen? Wat gebeurt er als je het later zou doen of niet zou doen?

5 **DOEN** = Is het een actie of informatie? Moet er wat gedaan worden of moet er juist niets gedaan worden?

Stap E Activiteiten op Tijdbalk plaatsen

Aanpak

- 1 Zet op een groot vel papier een horizontale lijn met een dikke stift.
- 2 Verdeel de lijn in 6-12 maanden.
- 3 Plak nu de activiteiten die uitgevoerd gaan worden op de tijdlijn.

Dan heeft u nu overzicht en kan ieder volgens de planning aan de slag!

- Evalueer in het werkoverleg met uw medewerkers regelmatig (bijvoorbeeld in wekelijks overleg) of de werkzaamheden nog volgens planning lopen.
- Stel waar nodig de planning bij en voeg nieuwe activiteiten toe volgens dezelfde methodiek.

Algemene oplossingen

- Zorg dat uw basismanagement op orde is. Denk daarbij aan klimaat (geen tocht), voer- en watervoorziening, hygiëne, goede organisatie van werkzaamheden en dergelijke.
- Maak een duidelijke scheiding in schone en vuile weg voor personeel en bezoekers. Er is vaak meer mogelijk dan u denkt.
- Werk zo mogelijk met eigen aanfok. Houd bij de selectie rekening met gezondheidsaspecten door bijvoorbeeld tomen met streptokokken niet in te zetten voor de fokkerij.
- Zorg voor voldoende oppervlakte per dier. Met name bij gespeende biggen kan overbezetting als gevolg van de grotere tomen een belangrijke oorzaak van gezondheidsproblemen zijn.
- Zorg voor scheiding van leeftijdsgroepen en geschikte looplijnen binnen het bedrijf (van jong naar oud).
- Let op een goede hygiëne bij behandelingen, denk ook eens aan gebruik van ontsmettingspoeder.
- Pas strikt all-in/all-out toe bij gespeende biggen en vleesvarkens.
- Zorg voor goede reiniging. Zorg ook waar mogelijk voor sanitaire leegstand tussen rondes.

Meer specifieke tips vindt u in de volgende tabbladen.

Signalen van een afwijkend klimaat in de stal zijn:

- Dieren liggen dicht bij of op elkaar, of juist verspreid
- Afwijkende mest- en ligplaats
- Hangende staarten
- Bleke kleur, opstaand haar
- Hoesten, longproblemen
- Diarree en andere ziekteverschijnselen

Risico's:

Te weinig stro

Tocht in de ligruimte door:

- Poort: te brede kieren, beschadigingen, windstoten op de uitloop
- Dwarsventilatie door kierende deuren
- Vanuit voergang koude luchtval op biggennest
- Koude luchtval door zijkleppen
- Open mestkanalen tussen afdelingen
- Onvoldoende beschutting op de uitloop

Tips:

- Laat lucht hoog binnenkomen, gericht op de mestruimte.
- Geef beschutting tegen koude luchtstromen in de ligruimte.
- Ken uw stal bij verschillende weersomstandigheden
- Neem direct actie bij veranderende wind en temperatuur.
- Controleer op dierniveau: **'Loop op blote voeten door de stal'**.

Water is vaak het vergeten nutriënt op het bedrijf. Jonge biggen drinken 0.7-2 liter water per dag; een lacterende zeug tot wel 40 liter! Drinkwater is een van de belangrijkste bestanddelen van het dagelijkse menu van uw varkens. Verontreinigd drinkwater kan een enorme bron van besmetting voor uw dieren zijn!

Drinkwater moet voldoen aan drie eisen:

- 1 het moet smakelijk zijn
- 2 in voldoende mate beschikbaar zijn, en
- 3 niet schadelijk zijn voor de gezondheid van het dier en voor de kwaliteit van het uiteindelijke vleesproduct.

Er is in samenwerking met Kewi Services een handige flyer gemaakt met adviezen voor een goede drinkwaterkwaliteit bij biologische varkens. **Bekijk de adviezen in deze checklist** en zorg dat uw dieren naar behoefte gezond en smakelijk water kunnen drinken!

De flyer is verkrijgbaar bij de ketenbegeleider van De Groene Weg en via <http://edepot.wur.nl/296751>

Overgang van dracht naar lactatie

Drachtige zeugen die naar de kraamstal gaan, staan aan diverse veranderingen bloot. Zorg dat dit proces zo soepel mogelijk verloopt en geef uw biggen een goede start mee.

- Verplaats de zeugen 5 à 7 dagen voor het werpen naar de kraamstal en schakel gelijk over van dracht- naar lactovoer: zo voorkomt u obstipatie (verstoppingen) en slechte voeropname na het werpen.
- Zorg ervoor dat de zeugen niet te vet in de kraamstal komen, dan biggen ze traag af en geven minder melk.
- Zorg voor rust rondom het werpen; zeugen moeten met elkaar en de biggen kunnen communiceren.
- Droog de biggen na geboorte direct om warmteverlies te voorkomen: gebruik van absorberende stoffen zoals Mistral of tarwebloem heeft de voorkeur.
- Zorg voor een schoon, droog, tochtvrij, warm en ingestrooid biggenest.
- Zorg dat de zeug voldoende kan drinken: een te lage wateropname de eerste dagen na het werpen geeft risico op een lagere biest- en melkproductie, met hongerige biggen als gevolg. Bij een nippelopbrengst van 1,5 l/min hoeft alleen extra water te worden verstrekt aan slecht etende zeugen en zeugen met een gezondheidsprobleem.
- Beoordeel de buikvulling van de biggen en kijk naar het liggedrag van de biggen. Liggen ze op elkaar, dan hebben ze het te koud. Een warmtelamp kan dan uitkomst bieden.
- Leg liever geen biggen over naar een andere zeug. Indien strikt noodzakelijk, is het beste tijdstip rond 12 uur na de geboorte van de eerste big. Biggen moeten eerst voldoende biest hebben opgenomen bij hun eigen moeder.
- Verhoog de voergift na het werpen niet te snel: voorkom dat een dip in de voeropname optreedt.

Zie voor meer informatie Biokennisbericht

<http://edepot.wur.nl/8777>

Voor informatie over extra drinkwater voor kraamzeugen zie <http://edepot.wur.nl/4668>

In de eerste weken na het spenen is de gezondheid van biologische biggen kwetsbaar. Veel stressoren komen dan samen en kunnen de gezondheid een duw in de verkeerde richting geven. Maatregelen om de veranderingen na het spenen te beperken:

- De voerovergang naar speenkorrel kan al in het kraamhok gebeuren.
- Het verplaatsen naar een ander hok voorkomen door kraamopfokhokken te gebruiken.
- Het mengen met andere biggen voorkomen door kraamopfokhokken of kleine biggenopfokhokken te gebruiken (opfok in tomen).
- Het mengen al na 3-4 weken starten door openingen te maken tussen kraamhokken.
- Extra aandacht voor het klimaat omdat de lichaamswarmte van de zeug ontbreekt en de voeropname minder is.

Als mengen na het spenen onontkoombaar is, zorg er dan voor dat de omstandigheden goed zijn:

- Onbeperkt voer en drinkwater beschikbaar
- Ruimte om zich aan activiteit te kunnen onttrekken
- Voldoende stro als isolatie en als afleidingsmateriaal

Foto: De biggen kunnen in week 5 en 6 van de zoogperiode via de uitloop naar het andere hok, de zeug niet.
<http://edepot.wur.nl/29978>

- Staartbijten is een beschadigend gedrag dat voortkomt uit het natuurlijke (voedsel-)zoekgedrag van varkens. Beschadigend gedrag neemt toe als varkens onvoldoende wroet- en kauwmateriaal tot hun beschikking hebben. Onder invloed van stress en suboptimale omstandigheden kan het verder uit de hand lopen.
- De 'emmer' is gevuld met risicofactoren die samen het optreden van staartbijten bepalen. Een kleine verslechtering kan de emmer doen omvallen en tot een uitbraak van staartbijten leiden! Er is door Wageningen UR en De Groene Weg een checklist gemaakt met handige tips voor de aanpak van staartbijten bij biologische varkens: zie <http://edepot.wur.nl/220045> of vraag deze op bij uw ketenbegeleider.

Tips bij acute problemen:

- Stel een actieteam samen (MT, andere experts), spoor oorzaken op en pak ze aan!
- Onderneem direct actie: optimaliseer de strogift, verstrek ten minste enkele weken extra afleidingsmateriaal zoals ruwvoer, jute zakken, verse takken, hooimand, en ververs het regelmatig. Zorg dat ze er in kunnen 'wroeten'.
- Verwijders bijters en slachtoffers uit het hok.
- Geef probleemhokken waar mogelijk langdurig extra attractief verrijkingmateriaal.
- Geef antibiotica alleen bij ernstig staartbijten indien nodig om infecties tegen te gaan.
- Voer een humaan afvoerbeleid: euthanaseer verlamde dieren en/of dieren die niet snel opknappen.

Minimaliseer het gebruik van gangbare ontwormmiddelen, voorkom parasitaire resistentievorming. Stem het gebruik af op het aantal afgekeurde levers aan de slachtlijn. Geen afgekeurde levers betekent niet dat de varkens geen spoelworminfectie hebben door gemaakt; de littekens op de lever verdwijnen na een week of 6. Spoelwormen kunnen tot longproblemen en groeivertraging bij de varkens leiden. Ontworm de vleesvarkens om de 5-6 weken, dit voorkomt nieuwe stalbesmettingen, te beginnen in de eerste week na opleg. Bij veel aangetaste levers ook in de eerste week na het spenen al ontwormen!

Adviezen:

- Kuren over het voer over een aantal dagen verdelen en afmaken om resistentie te voorkomen.
- Vleesvarkens vanaf de eerste week 2 of 3 maal behandelen, afhankelijk van het aantal afgekeurde levers.
- Als bij mestonderzoek blijkt dat zeugen besmet zijn, uiterlijk 4 dagen voor het verplaatsen naar de kraamstal behandelen.
- Biggen meteen na het spenen alleen (voor de 1e keer) ontwormen als het % afgekeurde levers hoog blijft.
- Er zijn momenteel nog geen alternatieve middelen voorhanden om wormen en wormeieren te doden.
- Er is een flyer met uitgebreide adviezen over spoelwormen beschikbaar op <http://edepot.wur.nl/292282>.

Kreupele zeugen

Kreupele zeugen zijn zowel uit het oogpunt van dierenwelzijn als productie ongewenst. Ze zijn moeilijk te behandelen: pijnbestrijding en antibiotica hebben maar een tijdelijk of gering effect.

Tips om kreupelheid te voorkomen:

- Vochtige klauwen zijn kwetsbaar: houd roosters, dichte vloeren en strobed schoon en droog.
- Voorkom dat bouten op de vloer of roosters tot beschadigingen van de zool onder de klauw leiden.
- Roosterspletten brokkelen na verloop van tijd af en worden te ruim, een groot risico voor de relatief kleine klauwen van pas gedekte gelten: vervang ze tijdig.
- Het mengen van gelten en zeugen gaat gepaard met rangordegevechten; geef ze de ruimte om te kunnen vluchten; huidschrammen zijn een signaal dat ook de klauwen het zwaar hebben gehad.
- Wees alert bij terugkomers in de groep: het bespringen is riskant voor de klauwen van beide zeugen; tijdelijk uit de groep halen is het best.
- Kroonrandontstekingen ontstaan door wondjes op de huid bij de klauw: voorkom hoogteverschillen, scherpe uitsteeksels en strokeringen waar zeugen met de klauwen tegenaan lopen.
- Plassen op het verharde deel van de uitloop kunnen een infectiebron zijn voor kroonrandontstekingen, zorg voor 'afwatering'.
- Soms groeien (bij)klauwen sneller dan ze afslijten (bijvoorbeeld door het voer); knip ze zonodig bij (bij rustig liggende zeug en bij voorkeur vochtige klauwen).
- Klauwbekappen bij zeugen is een weinig gebruikte optie maar is een goede preventieve maatregel: maak de beide tenen symmetrisch en vlak, kort ze eventueel in en verwijder losse delen.

Zie ook BioKennisBericht <http://edepot.wur.nl/8783> en <http://www.verantwoordeveehouderij.nl/show/Doe-de-Zeugenklauwen-Check.htm>

Goed management, goede huisvesting, voeding, hygiëne, klimaat en drinkwater zijn de belangrijkste speerpunten in de preventieve gezondheidszorg. Pas als u dat goed op orde heeft, kan het zinvol zijn om aanvullend ondersteuning te bieden met natuurlijke middelen die de weerstand en veerkracht van de dieren gunstig kunnen beïnvloeden.

Het 'stalboekje Varkens – natuurlijk gezond met kruiden en andere natuurproducten' (2014) geeft handvatten om de gezondheid van de varkens met natuurlijke middelen te bevorderen en zo ziektes te voorkomen, of waar mogelijk de ernst van de ziekte te reduceren. Per indicatie (probleem) zijn de middelen opgesomd die voor die indicatie gebruikt worden. De werkzame stof is aangegeven, evenals de toedieningswijze en de leverancier van de middelen.

Voor uw [dierenarts](#) is er een uitgebreidere beschrijving over de achtergrond van de middelen, onderbouwd met beschikbare literatuur. Zoals het stalboekje zelf ook aangeeft: van natuurproducten mogen geen wonderen worden verwacht; hun toepassing dient ter ondersteuning van de eerder genoemde managementmaatregelen.

Overleg met uw dierenarts en voeradviseur of het gebruik van natuurlijke middelen op uw bedrijf een optie kan zijn om de gezondheid en weerstand van uw dieren te ondersteunen.

Het stalboekje is te downloaden via <http://edepot.wur.nl/291317>.

Tekst: Martien Bokma, Herman Vermeer en Wim Houwers (Wageningen UR Livestock Research), Ineke Eijck (Eijck Advies) en Jan Leeijen (De Groene Weg)

Vormgeving: Communication Services, Wageningen UR

Fotografie: Wageningen UR en Ineke Eijck en Jan Leeijen

Contact: martien.bokma@wur.nl

Deze waaier is gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken in het kader van het beleidsondersteunend onderzoek (BO-22.02-001-003), dat wordt uitgevoerd met De Groene Weg en de Vereniging Biologische Varkenshouders.

De waaier is verkrijgbaar bij de ketenbegeleider van De Groene Weg.

Ministerie van Economische Zaken
